

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Психології» (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

(підпис)

Борис ГУЛЬМАН

(ім'я та прізвище)

« 28 » серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія адиктивної поведінки

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: С4 «Психологія»

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологічне консультування і психотерапія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна, дистанційна

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: Амалія МАКАРЕНКО, доц. каф. 704, к.психол. н.
(ім'я та прізвище, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри психології
(№ 704)

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2025 р.

Завідувач кафедри канд. психол. наук, доц.
(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Юрій ГУЛИЙ
(ім'я та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Світлана СОКОЛОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Макаренко Амалия Олексіївна,
доц. каф. 704, к. психол. н., доцент.
З 2008 року викладає в університеті
наступні дисципліни:

- Клінічна психологія
- Психологія та психотерапія життєвих криз
- Психологія адиктивної поведінки

Напрями наукових досліджень:
психологія соматичного хворого,
психологія кризових станів, психологія
травмуючих ситуацій.

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр в якому викладається дисципліна – 2;

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість кредитів ЄКТС – 3, загальна кількість годин – 90,
лекції – 16 години, практичні заняття – 16 годин (всього аудиторних занять –
64 годин), самостійна робота – 58 годин.

Форми здобуття освіти

Денна, дистанційна, дуальна.

Дисципліна – обов'язкова.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна
робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий)
контроль (залік).

Мова викладання – українська.

Необхідні обов'язкові попередні дисципліни (пререквізити) – знання
основ загальної психології.

Необхідні обов'язкові супутні дисципліни (кореквізити) – знання
основ психології особистості.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія адиктивної
поведінки» є формулювання компетенцій, що забезпечують засвоєння
теоретичних основ формування теоретичних уявлень щодо механізмів
формування і функціонування адиктивної поведінки та практичних навичок
роботи із залежною поведінкою.

Основні завдання вивчення дисципліни пов'язані з формуванням

наступних загальних та професійних компетенцій:

1. Застосовувати теоретичні знання у практичних ситуаціях, що вимагають діагностики, профілактики, інтервенції адитивної поведінки.
2. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом дисципліни «Психологія адитивної поведінки».
3. Використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій та самостійно планувати, організовувати і проводити психологічну діагностику залежності.
4. Організовувати та надавати психологічну допомогу залежній особистості.

Результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент повинен

досягти таких **результатів навчання**:

- Знати засади психологічного консультування залежних осіб та їх родин.
- знати засади проведення різних заходів, що сприяють попередженню розвитку адикції.
- Організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.
- Робити психологічний прогноз щодо ризиків розвитку адикції.
- Розробляти програми психологічних інтервенцій, провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.
- Здатність ефективно формувати комунікативну стратегію.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Предмет та задачі курсу “Психологія адиктивної поведінки”.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Актуальність та соціальна значущість проблеми вивчення адиктивної поведінки. Історія досліджень адиктивної поведінки. Медичний та психологічний підходи.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 2. Загальна характеристика адиктивної поведінки, закономірності розвитку.

- Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Сутність адиктивної поведінки. Етапи розвитку адиктивної поведінки. Чинники формування адиктивної поведінки: біологічні, соціальні (сім'я, реклама, релігія, освіта), психологічні (структура особистості, акцентуації характеру). Види адиктивної поведінки.

Опрацювання матеріалу лекцій та літератури. Формування питань до викладача.

Тема 3. Діагностика адиктивної поведінки.

Діагностика особистісної схильності до адиктивної поведінки.

Пошук критеріїв залежності. Проблема необхідних та достатніх ознак.

Диференційні критерії за МКХ-11. Методики психологічної діагностики залежності.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

-Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Опрацювання матеріалу лекцій та методичних матеріалів. Формування питань до викладача.

Модульний контроль 1

- Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).

-Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

-Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.

Підготовка до модульного контролю.

Змістовний модуль 2.

Тема 4. Хімічні залежності

- Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Хімічні залежності. Алкоголізм: термінологія та класифікація.

Клінічна картина: стадії розвитку хвороби, підлітковий алкоголізм, алкоголізм у жінок. Патогенетичні механізми розвитку алкоголізму. Клінічна та лабораторна діагностика алкоголізму, психологічна діагностика алкоголізму.

Психологічні чинники формування алкогольної аддиктивної поведінки: мотивація зловживання алкоголю, особистісні риси хворих на алкоголізм, акцентуації характеру, що сприяють розвитку алкоголізму, вплив сім'ї. Лікування та реабілітація хворих на алкоголізм. Наркоманія: термінологія та класифікація психоактивних речовин.

Синдромологія наркоманії: наркотичне сп'яніння, синдром зміненої реактивності, синдром фізичної залежності, синдром психічної залежності. Розвиток наркоманії. Клінічна та лабораторна діагностика алкоголізму, психологічна діагностика наркоманії.

Психологічні чинники формування наркоманії: мотивація вживання наркотиків, особистісні риси хворих на наркоманію, акцентуації характеру, що сприяють розвитку наркоманії, вплив сім'ї. Лікування та реабілітація хворих на наркоманію.

Опрацювання матеріалу лекцій та літератури. Формування питань до викладача.

Тема 5. Поведінкові залежності

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Нехімічні (поведінкові) залежності.

Залежність від комп'ютерних ігор, інтернет-адикція та комунікативна діяльність у мережі Інтернет.

Труднощі міжособистісного спілкування та Інтернет-адикція, особистісні риси залежних від комп'ютера.

Сексуальна адикція та сексуальні девіації. Особистісні риси секс-залежних.

Проблема побудування сімейних відносин осіб, що виявляють сексуальну адиктивну поведінку.

Критерії харчової залежності. Механізми впливу харчових речовин на формування залежності (цукор, чай, кава).

Особистісні риси залежних від їжі. Харчова залежність та механізми стресу. Порушення інстинкту травлення: булімія, нервова анорексія. Работогольна (трудогольна) адикція.

Трудоголізм та адиктивні організації. Особистісні риси трудоголиків. Спортивна залежність. Ігрова залежність (гемблінг). Стадії розвитку гемблінгу.

Особистісні риси патологічних гемблерів. Інші нехімічні залежності.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 6. Міжособистісна залежність.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Міжособистісна залежність. Міжособистісна залежність як первинна форма залежності.

Розвиток первинної залежності в онтогенезі людини: концепція Е. Еріксона, Е. Фромма та ін. Критерії міжособистісної залежності.

Міжособистісна залежність та побудова сімейних стосунків: стосунки подружньої залежності; невротична любов за К. Хорні; форми невротичної любові: токсична любов, любов-залежність, любов-манія, любов-прихильність.

Чинники розвитку стосунків міжособистісної залежності.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модульний контроль 2

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

Теми практичних занять

Назва теми	Кількість годин
Тема 1. Предмет та задачі курсу “Психологія адиктивної поведінки”.	2
Тема 2. Загальна характеристика адиктивної поведінки, закономірності розвитку	3
Тема 3. Діагностика адиктивної поведінки	3
Тема 4. Хімічні залежності	3
Тема 5. Поведінкові залежності	3
Тема 6. Міжособистісна залежність	2
Разом	16

5. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

6. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

7. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв’язання практичних завдань), модульний контроль (письмова відповідь на 2 питання за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (залік).

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на семінарських заняттях	0 ... 3	8	0 ... 24
Модульний контроль	0...26	1	0 ... 26
Змістовний модуль 2			
Робота на семінарських заняттях	0 ... 3	8	0 ... 24
Модульний контроль	0...26	1	0... 26
Усього за семестр			0...100

Прийнята шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру.

Задовільно (60-74). При виконанні модульних контрольних робіт, без принципових помилок, виконано не менш ніж 50 % від загальної кількості питань. Знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти за зразком наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти за допомогою викладача (додаткові, уточнюючі запитання, допомога у формулюванні думки та т. ін.) розв'язувати задачі прикладного характеру.

Добре (75-89). При виконанні модульних контрольних робіт без помилок виконано не менш ніж 75 % від загальної кількості питань. Досконало знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти самостійно наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти логічно, обґрунтовано пояснювати наявність зв'язку між ними (припустимі несуттєві помилки, які студент самостійно виправляє після додаткового уточнення з боку викладача). Вміти без суттєвої допомоги викладача розв'язувати задачі прикладного характеру.

Відмінно (90-100). При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 90 % від загальної кількості питань. Досконально знати теоретичний матеріал навчальної дисципліни та вміти застосовувати його при розв'язанні практичних завдань. Відповіді теоретично обґрунтовані, логічні, з дотриманням культури мови.

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

10. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

Сторінка дисципліни знаходиться за посиланням:

<https://mentor.khai.edu/enrol/index.php?id=1772>

НМК з дисципліни:

- силабус дисципліни;
- підручники та навчальні посібники, в тому числі в електронному вигляді, які за змістом відповідають силабусу дисципліни;
- методичні вказівки та рекомендації для виконання практичних робіт та самостійної підготовки;
- плани семінарських занять;
- питання, тести для контрольних заходів;
- каталоги інформаційних ресурсів.

11. Рекомендована література

Базова:

1. Кошова І. В., Кресан О. Д Психологія девіантної поведінки: Навчально-методичний посібник. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 226 с.
2. Макаренко А.О. Психологія адиктивної поведінки [Електронний ресурс] : навч. посіб. / А. О. Макаренко, Н. Л. Калайтан, Т. П. Старовойт. – Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2020. – 127 с.
3. Максимова Н.Ю. Психологічні аспекти профілактики алкоголізму і наркоманії підлітків: Методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – 144 с. 17.
4. Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л., Піскун В.М. Основи дитячої патопсихології: Навч. посібник. – К.: Перун, 1996. – 464 с. 18.
5. Максимова Н.Ю., Толстухова С.В. Соціально-психологічний аспект профілактики адиктивної поведінки підлітків та молоді.–К., 2000.– 200 с.

Допоміжна:

1. Довідник діагностичних критеріїв від Американської психіатричної асоціації. Львів, 2025. 592с
2. Психічні і поведінкові розлади та порушення нейропсихічного розвитку (статистична класифікація). Київ: МОРІОН, 2024. 300с.